

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงพยาบาลชุมชนเป็นสถานบริการสาธารณสุขที่รัฐจัดไว้ให้บริการด้านสุขภาพแก่ประชาชนโดยมีเตียงไว้รักษาภายในตั้งแต่ 10 เตียง ขึ้นไปจนถึง 150 เตียง ในประเทศไทยจะมีครอบคลุมทุกอำเภอ ยกเว้นอำเภอที่มีโรงพยาบาลทั่วไป มีทั้งหมด 716 แห่ง (กระทรวงสาธารณสุข, 2542) จังหวัดเชียงใหม่มีโรงพยาบาลชุมชนทั้งหมด 20 แห่ง (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่, 2542, หน้า 13) โรงพยาบาลชุมชนเป็นศูนย์บริการสาธารณสุขในระดับอำเภอ โดยมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบคือให้บริการสาธารณสุขแบบผสมผสาน ซึ่งประกอบด้วยบริการด้านส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมป้องกันโรค การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสภาพ ดำเนินการทางวิชาการ ดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานและการพัฒนาชนบท รวมทั้งการดำเนินงานระบบข้อมูลข่าวสารของโรงพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ (กองสาธารณสุขภูมิภาค, 2540, หน้า 92) โรงพยาบาลชุมชนประกอบด้วยหลายกลุ่มงาน กลุ่มงานการพยาบาลมีความสำคัญคือเป็นหน่วยงานหนึ่งในโรงพยาบาลที่รับผิดชอบให้บริการโดยใช้กระบวนการพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยที่มีภาวะเสี่ยงต่อสุขภาพอย่างใกล้ชิดต่อเนื่องตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อให้เกิดการปรับตัวและเผชิญต่อการเจ็บป่วยและภาวะเสี่ยง ตลอดจนสามารถดูแลสุขภาพตนเองให้มีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสมเพื่อให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจสามารถปรับตัวและดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี (กองการพยาบาล, 2539, หน้า 7) กลุ่มงานการพยาบาลโรงพยาบาลชุมชน มีบทบาทครอบคลุมทั้งด้านการรักษาพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และฟื้นฟูสภาพผู้ป่วย จึงจำเป็นต้องมีผู้บริหารการพยาบาลที่มีความรู้ความสามารถ ความรับผิดชอบสูงและมีความเป็นผู้นำที่ดีด้วย เนื่องจากเป็นตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดของฝ่ายการพยาบาล มีหน้าที่กำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย รวมถึงแนวทางการปฏิบัติงานหรือการให้บริการพยาบาลที่มีความจำเป็นและสำคัญต่อแผนการดูแลสุขภาพโดยรวม นอกจากนี้ในฐานะเป็นผู้บริหารของโรงพยาบาลจึงมีความสำคัญต่อองค์กรพยาบาล การที่เป้าหมายขององค์กรจะบรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน (เรมวาล นันท์สุภวัฒน์, 2542, หน้า 86)

อย่างไรก็ตามผู้บริหารการพยาบาลมักจะมีปัญหาในการปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดของกลุ่มงานการพยาบาล หรือฝ่ายการพยาบาล จากการศึกษาของกนกวรรณ จิตต์ตรีงาม, 2537, หน้า 73) พบว่าความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ก่อนเข้าสู่ตำแหน่งของหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลไม่เพียงพอสำหรับการปฏิบัติงานในตำแหน่ง และการที่ไม่มีการทดลองงานก่อนเข้าสู่ตำแหน่ง ทำให้ต้องเรียนรู้งานใหม่อีกมาก ซึ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนานในการศึกษางานด้านต่างๆ ของผู้บริหารการพยาบาล และจากการศึกษาของราณี วิริยะเจริญกิจ (2535, หน้า 77-80) พบว่าผู้บริหารการพยาบาลหรือหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล ไม่สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทได้ดีตามการรับรู้ นั้น มาจากสาเหตุต่างๆ คือ ปัญหาด้านการบริหารจัดการ เช่น การขาดแคลนบุคลากรทางการพยาบาล ซึ่งในปี พ.ศ. 2540 กระทรวงสาธารณสุข มีพยาบาลวิชาชีพบรรจุเพียง 29,016 คน จากกรอบอัตรากำลังทั้งสิ้น 49,176 ตำแหน่ง คิดเป็น ร้อยละ 56.24 (สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข, 2540, หน้า 146-147) สำหรับอัตราส่วนของพยาบาลไทยต่อประชากร 1 : 1,414 ซึ่งยังไม่ได้มาตรฐานสากลตามที่องค์การอนามัยโลกได้กำหนดไว้ คือ 1 : 950 (สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข, 2540, หน้า 20-21) การขาดปัจจัยสนับสนุนและความร่วมมือจากผู้บังคับบัญชา เช่น คน งบประมาณ เครื่องมือเครื่องใช้ และฝ่ายการพยาบาลเป็นเพียงหน่วยงานหนึ่งภายในโรงพยาบาลที่ต้องรับนโยบายจากผู้บริหารระดับสูง ซึ่งเป็นบุคลากรทางการแพทย์ที่อาจไม่เข้าใจปัญหาและความต้องการของพยาบาลอย่างชัดเจน ปัญหาด้านความรู้ความสามารถในการบริหารงานของหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล พบว่าเคยได้รับการฝึกอบรมทางด้านบริหารจัดการเพียง ร้อยละ 26.79 จึงน่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพ ปัญหาด้านการบริการพยาบาล เช่น การขาดแคลนบุคลากร การมีภาระงานหลายด้าน จากสภาพการขาดแคลนบุคลากร ทำให้หัวหน้าฝ่ายการพยาบาล ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปดูแลผู้ป่วยโดยตรง ซึ่งไม่ใช่บทบาทด้านบริการของหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล แต่ควรจะเป็นการตรวจเยี่ยมผู้ป่วย การให้คำปรึกษาแนะนำทางการพยาบาลที่ซับซ้อน รวมทั้งสนับสนุนและวางระบบการทำงานเพื่อให้เกิดคุณภาพในการพยาบาล ปัญหาด้านวิชาการ หัวหน้าฝ่ายการพยาบาลขาดความรู้และทักษะด้านวิชาการและการวิจัย ทำให้ขาดความมั่นใจที่จะปฏิบัติงานในบทบาทด้านนี้ เพราะความรู้ด้านวิจัยที่เรียนมาในหลักสูตรนั้นยังไม่เพียงพอที่จะสามารถทำวิจัยได้เมื่อสำเร็จการศึกษา (กอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล, 2535, หน้า 19) ด้านวิชาชีพ หัวหน้าฝ่ายการพยาบาลเป็นสมาชิกสมาคมพยาบาลเพียง ร้อยละ 54.16 เท่านั้น ซึ่งการเข้าเป็นสมาชิกสมาคมพยาบาลเป็นการแสดงออกถึงการรวมตัวของสมาชิกและความเข้มแข็งของวิชาชีพ และยังทำให้หัวหน้าฝ่ายการพยาบาลไม่ทราบถึงบทบาทและความสำคัญขององค์วิชาชีพอย่างชัดเจน การปฏิบัติบทบาทด้านวิชาชีพจึงทำได้น้อย

ผู้บริหารการพยาบาลในฐานะผู้บริหารสูงสุดของกลุ่มงานการพยาบาลที่ต้องรับผิดชอบบทบาททั้งเป็นผู้บริหารและผู้นำในการปกครองกลุ่มบุคลากรที่มีมากที่สุด ในโรงพยาบาลชุมชน และเป็นกลุ่มบุคลากรที่ทำงานครอบคลุมงานส่วนใหญ่ของโรงพยาบาล คืองานบริการพยาบาลที่ต้องการให้ดูแลผู้ป่วยตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งถือว่าเป็นภาระกิจหลักของโรงพยาบาล นอกจากนั้นยังมีหน้าที่ร่วมดำเนินงานวิชาการ งานสาธารณสุข และงานพัฒนาชนบทร่วมกับฝ่ายอื่นๆ ในฐานะที่เป็นผู้นิเทศงานสาธารณสุขระดับอำเภอ โดยตำแหน่งและเป็นผู้หนึ่งในคณะกรรมการบริหารโรงพยาบาล (กองการพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข, 2533, หน้า 8) ที่มีส่วนในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการบริหารงานงานของโรงพยาบาล และเป็นผู้นำเอานโยบายของโรงพยาบาลมากำหนดปรัชญาและแนวทางในการปฏิบัติงานในกลุ่มงานการพยาบาล เพื่อให้ผู้รับบริการได้รับบริการที่มีคุณภาพ การปฏิบัติงานตามบทบาทของผู้บริหารการพยาบาลโดยรวมแล้วจะมีบทบาทที่ปฏิบัติอยู่ 3 ด้าน คือ บทบาทด้านบริหาร ด้านการบริการ และด้านวิชาการ ในการปฏิบัติตามบทบาทของผู้บริหารการพยาบาลจะมีประสิทธิภาพดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับกรอบรับบทบาทนั้นๆ ของผู้บริหารการพยาบาลที่ครองตำแหน่งอยู่ หรือเนื่องมาจากความสอดคล้องของบทบาทตามความคาดหวังของสังคมและการรับรู้บทบาทของตนเอง (Allport, 1964, p.183) จากการศึกษาของสายสวาท เผ่าพงษ์ (2535, หน้า 38) พบว่าค่าเฉลี่ยความคาดหวังต่อบทบาทที่องค์การกำหนดและการปฏิบัติงานจริงของพยาบาลผู้ชำนาญการเฉพาะทางแตกต่างกันในบทบาททั้งด้านบริหารงาน ด้านบริการพยาบาล ด้านวิชาการและรวมทุกด้าน และจากการศึกษาของราณี วิริยะเจริญกิจ (2535, หน้า 62) พบว่าการรับรู้บทบาทและการปฏิบัติจริงของหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลแตกต่างกันในบทบาทด้านบริหารจัดการ ด้านบริการพยาบาล ด้านวิชาการ ด้านการวิจัย ด้านวิชาชีพและรวมทุกด้าน

บทบาทผู้บริหารการพยาบาลโรงพยาบาลชุมชน ประกอบด้วย 3 บทบาท คือ บทบาทด้านบริหาร บทบาทด้านการบริการ และบทบาทด้านวิชาการ (กองการพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข, 2533, หน้า 9-14) ในบทบาทด้านบริหาร ได้แก่ กำหนดปรัชญา วัตถุประสงค์ นโยบายสอดคล้องกับเป้าหมายของโรงพยาบาล กำหนดโครงสร้างทางการบริหาร องค์การ กำหนดสายการบังคับบัญชา กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรกลุ่มงานการพยาบาล ควบคุมให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้ ซึ่งจะต้องใช้ความสามารถในการวางแผนจัดการ การสั่งการ และการควบคุมที่ดี จึงจะทำให้งานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่จากการศึกษาของราณี วิริยะเจริญกิจ (2535, หน้า 59) พบว่าหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลโรงพยาบาลชุมชนที่เคยเข้ารับการฝึกอบรมทางด้านบริหารจัดการมีเพียง ร้อยละ 26.79 และมีกรรับรู้บทบาทและปฏิบัติงานด้านบริหารสูงกว่าหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลที่ไม่เคยเข้ารับการ

ฝึกรอบด้านบริหารจัดการ ในบทบาทด้านการบริการ ได้แก่การจัดระบบบริการพยาบาลทั้งในและนอกเวลาราชการ ในเรื่องเตรียมรับสถานการณ์ฉุกเฉิน การคัดกรองผู้ป่วยและการรายงานแพทย์ การให้บริการอย่างต่อเนื่องแก่ผู้ป่วยผ่าตัด ผู้ป่วยคลอด ผู้ป่วยโรคติดต่อและผู้ป่วยเรื้อรัง เพื่อให้เกิดคุณภาพการพยาบาลที่ดี โดยได้รับความพึงพอใจทั้งผู้รับบริการ ผู้บริหารงานและผู้ปฏิบัติงาน (อุดมรัตน์ สงวนศิริธรรม, 2534, หน้า 17) และจากการศึกษาของราณี วิริยะเจริญกิจ (2535, หน้า 78-79) พบว่าปัญหาบทบาทด้านการบริการของผู้บริหารการพยาบาลโรงพยาบาลชุมชนเกิดจากมีภาระงานหลายด้าน ได้รับมอบหมายงานอื่นที่ไม่ใช่งานฝ่ายการพยาบาลเนื่องจากขาดบุคลากรด้านอื่น เช่น งานพัสดุ งานเกษตรกรรม งานธุรการ งานการเงิน และการตรวจรักษาแทนแพทย์ ฯลฯ ซึ่งทำให้มีเวลาในบทบาทนี้น้อยลง ส่วนบทบาทด้านวิชาการ ได้แก่ จัดทำมาตรฐานการพยาบาล จัดทำคู่มือต่างๆในการปฏิบัติงาน ดำเนินการฝึกรอบด้านและฟื้นฟูวิชาการแก่เจ้าหน้าที่นิเทศงานสาธารณสุขผสมผสานระดับอำเภอ เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรทางการพยาบาลและก่อให้เกิดคุณภาพการพยาบาลที่ดี แต่พบว่าหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล ยังขาดความรู้ทางด้านวิชาการ ดังที่ กนกวรรณ จิตต์ศรีงาม (2537, หน้า 84) ได้ศึกษาพบว่าหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลทั้งโรงพยาบาลของรัฐและเอกชนเห็นด้วยอย่างมากในการเตรียมความรู้ด้านวิชาการใน 3 ด้าน คือ ด้านการบริหาร ด้านการพยาบาล และความรู้ทั่วไป สนับสนุนการศึกษาของ ราณี วิริยะเจริญกิจ (2535, หน้า 79) พบว่าหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลชุมชน ไม่มีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าวิชาการและการศึกษาวิจัยใหม่ๆที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพการพยาบาล เนื่องจากแหล่งศึกษาค้นคว้าทางด้านวิชาการและการวิจัยอยู่ในสถาบันการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งขาดงบประมาณในการจัดซื้อหาตำราวิชาการมาใช้ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

จากเหตุผลดังกล่าวมาแล้วสรุปได้ว่า ผู้บริหารการพยาบาล โรงพยาบาลชุมชน มีปัญหาในการปฏิบัติงานตามบทบาททั้ง 3 ด้าน คือ ด้านบริหาร ด้านการบริการ และด้านวิชาการ ซึ่งจะทำให้เกิดผลกระทบ ดังนี้ ผลกระทบต่อตนเอง เป็นผู้ที่ขาดความรับผิดชอบ ไม่พัฒนาตนเอง ไม่ได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากผู้อื่น ไม่มีความก้าวหน้าในการประกอบวิชาชีพ ผลกระทบต่องาน งานที่รับผิดชอบไม่มีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงและพัฒนางานให้ก้าวหน้าจะมีน้อยเพราะว่าขาดความรับผิดชอบ ผลกระทบต่อผู้ร่วมงานและผู้ได้บังคับบัญชา ขาดความเชื่อมั่นและความเชื่อถือในการปฏิบัติงาน ผู้ได้บังคับบัญชาไม่ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย ขวัญและกำลังใจของผู้ได้บังคับบัญชาลดลงก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานลดลง ไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีการพัฒนาความรู้ความสามารถ (Donovan, 1975 อ้างใน พิษญา ศรีเกลื่อนกิจ, 2536, หน้า 2) ผลกระทบต่อวิชาชีพ พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2534, หน้า 20) กล่าวว่าวิชาชีพพยาบาลขาดผู้นำหรือผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ความก้าวหน้าของวิชาชีพการพยาบาล

ดำเนินไปช้ามาก ไม่ราบรื่น ผู้นำทางการพยาบาลเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้ห้องค์การพยาบาลประสบความสำเร็จ เพราะผู้นำจะเป็นผู้สร้างศรัทธากำหนดวัตถุประสงค์ รวมทั้งกระตุ้นจูงใจผู้ตาม โดยอาศัยความสามารถเฉพาะตัวของผู้นำได้แก่ ความเชี่ยวชาญทางการพยาบาล ความสามารถในการจัดการ ความสามารถในการสื่อสาร และความสามารถในการเจรจาต่อรองเมื่อเกิดความขัดแย้งใดๆ เพื่อนำองค์การพยาบาลไปสู่เป้าหมายที่มีประสิทธิภาพ (Lundun 1992 อ้างใน วรวรรณ ทองสง, 2539, หน้า 30) และผลกระทบต่อสังคม ประชาชนได้รับการบริการพยาบาล ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้การส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมการป้องกันโรคของประชาชน มีน้อย ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี

การปฏิบัติตามบทบาทของผู้บริหารการพยาบาลจะต้องมีความรู้ความสามารถในด้านการบริหาร ด้านการบริการ และด้านวิชาการควบคู่กันไปกับลักษณะภาวะผู้นำที่ดี คือ สามารถสนับสนุนให้เกิดความสามัคคีในกลุ่มผู้ตาม ความร่วมมือร่วมใจของกลุ่มผู้ตาม การจูงใจผู้ตาม การแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ และการจัดการความขัดแย้งระหว่างสมาชิกกลุ่ม (เรมवल นันท์สุภวัฒน์, 2542, หน้า 9) จึงจะทำให้กลุ่มงานการพยาบาลประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ภาวะผู้นำเป็นศิลปะทางการปฏิบัติและเป็นเครื่องมือในตัวของแต่ละคน ผู้ที่ต้องการฝึกฝนและปลูกฝังให้เกิดภาวะผู้นำให้ได้นั้นต้องเริ่มต้นภายในตนเองก่อนว่ามีความเต็มใจมุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองได้หรือไม่ ถ้าปราศจากความตั้งใจแล้ว บุคคลนั้นย่อมไม่สามารถเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้ (เรมवल นันท์สุภวัฒน์, 2542, หน้า 299) ภาวะผู้นำนั้นสามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ และเป็นพรแสวงหาใช้พรสวรรค์อย่างเดียวกันนั้น ในวิชาชีพการพยาบาล จำเป็นจะต้องมีผู้นำอีกมากเพื่อจรรโลงและพัฒนาวิชาชีพไปในทิศทางที่เหมาะสม

การพัฒนาภาวะผู้นำจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง (สุมาลี จักรไพศาล, 2541, หน้า 49) ในการบริหารงานการพยาบาล องค์ประกอบสำคัญของการบริหารและการจัดการคือ การวางแผน จัดการ การสั่งการและการควบคุม ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์เนื่องกัน ซึ่งผู้บริหารการพยาบาลจะต้องควบคุมให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาภาวะผู้นำและสมรรถภาพทางด้านการบริหารของผู้บริหารการพยาบาลนั้น บุคคลที่จะดำรงตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดของกลุ่มงานการพยาบาลนั้น ต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งนั้นในด้านวุฒิการศึกษา ความสามารถในด้านบริหารจัดการ ประสบการณ์ และลักษณะส่วนบุคคล การที่ผู้บริหารการพยาบาลจะมีคุณสมบัติและมีความรู้ความสามารถในการที่จะปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องมีการพัฒนาตนเองและเตรียมเข้าสู่ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล จากการศึกษาของ กนกวรรณ จิตต์ตรีงาม (2537, หน้า 74, 85 และ 89) พบว่า หัวหน้าฝ่ายการพยาบาลทั้งโรงพยาบาลของรัฐบาลและเอกชน มีความเห็นว่าควรมีการเตรียมตัว

เข้าสู่ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลเพื่อให้เกิดความพร้อมในทุกๆด้าน คือ ด้านการบริหาร การบริการและวิชาการ และเห็นว่าหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลจะต้องมีประสบการณ์ด้านบริหาร มาอย่างน้อย 3-5 ปี และยังสามารถเสนอแนะว่าควรมีหน่วยงานหรือสถาบันโดยตรงในการจัดเตรียม บุคคลเข้าสู่ตำแหน่ง ควรปรับวุฒิการศึกษาให้สูงขึ้นคืออยู่ในระดับปริญญาโท จัดให้มีหลักสูตรใน การศึกษาต่อเนื่องสำหรับหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล ควรมีความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา พยาบาลและฝ่ายบริการพยาบาลในการจัดหาหลักสูตรในการฝึกอบรมสำหรับการเตรียมหัวหน้า ฝ่ายการพยาบาล และหัวหน้าฝ่ายการพยาบาลควรมีการจัดประชุมทั้งในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ เพื่อปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการบริหารงาน รวมทั้งเป็นการ สร้างเครือข่ายที่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาวิชาชีพพยาบาล หน่วยงานที่ได้จัดการศึกษา ฝึกอบรม หรือจัดการประชุมสัมมนาสำหรับผู้บริหารการพยาบาล ได้แก่ กองการพยาบาล กองสาธารณสุขภูมิภาค กองโรงพยาบาลภูมิภาค คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาล และ โรงพยาบาลต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน นอกจากนี้ยังมีองค์กรวิชาชีพพยาบาล เช่น ชมรมพยาบาล โรงพยาบาลชุมชนระดับจังหวัดและระดับประเทศ สมาคมพยาบาล ซึ่งหน่วยงานและองค์กรเหล่านี้ มีส่วนที่จะเสริมสร้างผู้บริหารการพยาบาลให้มีประสิทธิภาพ แต่สิ่งที่สำคัญคือ ตัวผู้บริหาร การพยาบาลทุกคนต้องสำรวจตัวเองและต้องฝึกฝนและปลูกฝังให้เกิดคุณสมบัติหรือคุณลักษณะ ภาวะผู้นำให้ดีขึ้น ต้องเริ่มภายในตนเองก่อนว่ามีความเต็มใจมุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองหรือไม่ ถ้าปราศจากความตั้งใจแล้ว บุคคลเหล่านั้นย่อมไม่สามารถเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพได้ (เรมวลด นันท์สุภวัฒน์, 2542, หน้า 239) ดังนั้นผู้บริหารการพยาบาลที่จะสามารถปฏิบัติตามบทบาท และหน้าที่และความรับผิดชอบ จะต้องมีความพร้อมทั้งด้านการบริหาร มีการเตรียมตนเอง ให้พร้อมก่อนเข้าสู่ตำแหน่ง ทั้งด้านวิชาการ ด้านสมรรถภาพทางด้านวิชาชีพ สมรรถภาพทาง ด้านบริหาร สมรรถภาพในการเป็นผู้นำและสมรรถภาพเชิงธุรกิจและการเมือง ด้านบุคลิกภาพทาง ด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ดังที่กนกวรรณ จิตต์ตรีงาม (2537, หน้า 84 และ 87) ได้ศึกษาไว้ และในขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารการพยาบาลต้องพัฒนาตนเองทางด้านบริหาร ด้านการบริการ และด้านวิชาการอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งต้องเข้าใจในบทบาทของตนเองที่ต้องปฏิบัติอยู่ จึงจะ สามารถปฏิบัติตามบทบาทได้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ทำให้กลุ่มงานการพยาบาลบรรลุตาม วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

ผู้ศึกษาเป็นพยาบาลวิชาชีพ ปฏิบัติงานในฐานะผู้บริหารการพยาบาล โรงพยาบาล ชุมชน ได้ตระหนักถึงความสำคัญและสนใจที่จะศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทของผู้บริหารการ พยาบาล โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทผู้นำของ ผู้บริหารการพยาบาล โรงพยาบาลชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทของผู้บริหารการพยาบาล โรงพยาบาลชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ บทบาทด้านบริหาร ด้านการบริการ และด้านวิชาการ
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามบทบาทของผู้บริหารการพยาบาล โรงพยาบาลชุมชน

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทและปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติตามบทบาทของผู้บริหารการพยาบาล ซึ่งเป็นผู้บริหารการพยาบาล โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ 19 คน

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

การปฏิบัติตามบทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารการพยาบาลแสดงออกในบทบาทผู้นำ บทบาทผู้ประสานงาน บทบาทผู้ให้ข้อมูล ตามบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบทางด้านบริหาร ด้านการบริการ และด้านวิชาการ

ผู้บริหารการงานพยาบาล หมายถึง พยาบาลวิชาชีพที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาลและผดุงครรภ์ชั้นหนึ่งและดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารสูงสุดของกลุ่มงานการพยาบาล

โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ หมายถึง โรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ที่มีจำนวนเตียงตั้งแต่ 10-150 เตียง

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1. เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหาร โรงพยาบาลได้เข้าใจถึงบทบาทของผู้บริหารการพยาบาลควรปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติให้สอดคล้องกัน
2. เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารการพยาบาลในการปรับปรุงบทบาทของตนเองให้ถูกต้องและเหมาะสม

3. เป็นข้อมูลให้องค์กรที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องรวมทั้งองค์กรวิชาชีพในการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารการพยาบาล
4. เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับผู้ที่จะศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในเรื่องการปฏิบัติตามบทบาทของผู้บริหารการพยาบาล โรงพยาบาลระดับต่างๆต่อไป

ข้อจำกัดในการศึกษา

1. ผู้บริหารการพยาบาลบางท่านเพิ่งเข้ารับตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาลกำลังอยู่ในช่วงศึกษางานอยู่ ทำให้การปฏิบัติตามบทบาทของผู้บริหารการพยาบาลทำได้ไม่ครบถ้วน
2. ผู้บริหารการพยาบาลบางท่านเป็นผู้รักษาการตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาลชั่วคราวเท่านั้น มีผลทำให้การปฏิบัติตามบทบาทของผู้บริหารการพยาบาลทำได้ไม่เต็มที่และครบถ้วน